

**REISIKIRJANDUSEST
EESTI KIRJANDUSES
M. KIVASTIKU „VIETNAMI
RETSEPTI” JA V. LUIGE
„VARJUTEATRI” NÄITEL**

RÄNDETEEMALINE TUNNIKAVA

SISUKORD

TUNNIKAVA

TÖÖLEHT

KULTUURIMINISTEERIUM

Rändeteemalised tunnikavad on välja töötatud projekti „Jagatud teekonnad“ raames, mida kaasrahastavad Euroopa Komisjon, Kodanikuühiskonna Sihtkapital, Eesti Kultuuriministeerium ja Eesti Välisministeerium arengu- ja humanitaarabi vahenditest.

REISIKIRJANDUSEST EESTI KIRJANDUSES M. KIVASTIKU „VIETNAMI RETSEPTI“ JA V. LUIGE „VARJUTEATRI“ NÄITEL

Tunnikava autor: Tiina Pluum

Vanuseaste	Gümnaasium
Ainelõiming	<ul style="list-style-type: none">- Kirjandus, V kursus „20. sajandi kirjandus“- Praktiline eesti keel I, II ja III- Ühiskonnaõpetus, I kursus- Ühiskonnaõpetus, II kursus- Geograafia, I kursus „Rahvastik ja majandus“
Õpitulemused	<p>Õpilane:</p> <ul style="list-style-type: none">- oskab kasutada lähilugemise võtteid;- harjutab funktsionaalse lugemise oskust ning täpset eneseväljendust nii kõnes kui ka kirjas;- pöörab tähelepanu kaasõpilaste mõttekäikudele ning oskab neid peegeldada, edasi arendada ja enda seisukohta väljendada ning aktsepteerida mõttekäikude paljusust;- näeb seoseid ilukirjandusliku teksti, tänapäeva eluolu, iseenda, ühiskonna ning üldinimlike väärtuste ja probleemidega;- märkab, kuidas rändamine mõjutab enesest arusaamist;- mõistab, kuidas kultuur ja traditsioonid mõjutavad üksikisikut.
Kestliku arengu eesmärgid	<p>10. eesmärk: vähendada ebavõrdsust riikide sees ja riikide vahel</p> <p>16. eesmärk: toetada rahumeelseid ja kaasavaid ühiskondi säästva arengu saavutamiseks</p>
Tunni pikkus	90 min
Meetodid	<ul style="list-style-type: none">- Paaristöö- Mosaiikmeetod rühmatööna- Lähilugemine- Individuaalne kirjutamisülesanne

Õppevahendid tunni läbiviimiseks

- Projektor
- Töölehed
- Mart Kivastiku romaan „Vietnami retsept“ (Väike Öömuusika, Tartu 2012) või Viivi Luige romaan „Varjuteater“ (Eesti Keele Sihtasutus, Tallinn 2010)
- Vahur Afanasjevi Eesti Ekspressis ilmunud artikkel „Reisikirjandus on surnud, elagu kirjandus!“ (16.11.2012)
- <https://ekspress.delfi.ee/artikkel/65266996/reisikirjandus-on-surnud-elagu-kirjandus>

Ettevalmistav kodutöö

- ▶ Õpilased loevad läbi
 - Mart Kivastiku romaani „Vietnami retsept“ (Väike Öömuusika, Tartu 2012) või Viivi Luige romaani „Varjuteater“ (Eesti Keele Sihtasutus, Tallinn 2010)
 - Vahur Afanasjevi Eesti Ekspressis ilmunud artikli „Reisikirjandus on surnud, elagu kirjandus!“ (16.11.2012) <https://ekspress.delfi.ee/artikkel/65266996/reisikirjandus-on-surnud-elagu-kirjandus>

Sissejuhatus (15 min)

- ▶ Suunake õpilased paarilisega koos läbi rääkima eesti reisikirjanduse kuut versteposti kodus loetud Vahur Afanasjevi Eesti Ekspressi 2012. aasta artikli põhjal.
- Õpilased jagavad paarilisega kordamööda iga versteposti olulisemaid tunnuseid ning toovad põhifookuse illustreerimiseks 1–2 näidet.
- Paluge õpilastel mõtestada lahti V. Afanasjevi väide „*Lugegu Viru ärika taustaga ühiskonnategelased pealegi ainult raha, ilmakera asukatest mitmekesist ülevaadet andev kodumaine kirjandus on kütus, milleta eesti rahvas 22. sajandisse ei sõida*“.

Rühmatöö (15 • 10 • 20 min)

- ▶ Jagage õpilased 4-liikmelistesse rühmadesse (KODURÜHM) vastavalt sellele, kas nad on lugenud M. Kivastiku või V. Luige romaani. Rühmas loevad õpilased neljaks. Iga rühmaliige saab esialgu individuaalse ülesande.
- ▶ Jagage Mart Kivastiku romaani lugenud rühma liikmetele 1. tööleht ning V. Luige romaani lugenutele 2. tööleht. Igal töölehel on küsimus vastava numbriga saanud rühmaliikmele. Individuaalselt teksti lugemiseks ja mõtisklemiseks on aega 15 minutit.

Töö teemarühmades**Mart Kivastiku „Vietnami retsept“**

- ▶ Õpilased moodustavad neli teemarühma, igas rühmas on sama numbriga liikmed: ühed, kahed, kolmed ja neljad. Õpilased arutavad tähelepanekud omavahel läbi, seejärel lähevad tagasi kodurühmadesse.

Ühine arutelu kodurühmas (20 min)

- ▶ Õpilased jagavad rühmakaaslastega, mida leidsid peategelase kohanemise kohta Vietnami, Mari, Dongi, iseendaga.
- ▶ Missuguseid teadmisi ja/või hoiakuid vahendab teos Vietnami kultuuri kohta?

Kui jääb aega:

- ▶ Tiit Pruuli kirjutab ajakirjas Vikerkaar: „Selleski teoses võlub Kivastiku ammu teada oskus luua nappide sõnade abil dünaamilisi filmilikke stseene, näiteks tõusmine mööda Hanoi hotellitreppi (lk 31), pantomiimkanast (lk 41), rollerijõkke sukeldumine (lk 59), oksendamine rolleri tagaistmel (lk 72).“ Millise stseene lisaksid õpilased loetellu? Miks?
<https://www.vikerkaar.ee/archives/13181>

Kokkuvõte (15 min)

Individuaalne kirjutamisülesanne

- ▶ Kui õpilased on rühmatöö lõpetanud, järgneb sellele individuaalne kirjutamisülesanne. Õpilased valivad neid inspireeriva ülesande.
 - Kuidas mõistad mõtet „Reisimine on teekond iseendasse“? Miks annab just esseelaadne reisiromaan häid võimalusi selle kujutamiseks?
VÕI
 - Millistest ühiskondlikest ja/või põlvkondlikest valupunktidest on juttu Kivastiku reisiraamatus?
VÕI
 - Mille poolest erineb turist reisijast? Kas oled nõus väitega, et turistliku ja mitteturistliku kogemuse puhul saadakse külastatavast maast täiesti erinev pilt? Kas Kivastiku „Vietnami retsepti“ peategelane oli pigem turist või reisija?

Kodune töö

- ▶ Õpetaja palub õpilastel vaadata ERRi arhiivist M. Kivastiku 1993. aastal valminud telelavastust „1979“ (<https://arhiiv.err.ee/vaata/1979-162670>) ja vastata kirjalikult kahele küsimusele:
 1. Mis seob ja mis eristab romaani „Vietnami retsept“ ja telelavastuse „1979“ Poissi?
 2. Kas ja kuidas seostub Sinu jaoks reisimine iseseisvumise ja vastutusega?

Töö teemarühmades

Viivi Luige „Varjuteater“

- ▶ Märkamiste täiendamine teemarühmades (10 min)
 - Teemarühma moodustavad omaette number ühed, neist eraldi number kahed, kolmed omaette ja neljad omaette. Arutavad märgatu ja sõnastatu omavahel läbi. Seejärel lähevad õpilased kodurühmadesse.

**Ühine arutelu
kodurühmas
(20 min)**

- Jagage rühmakaaslastega, milliseid detaile, isikuid, kohti ja suhtumisi romaani sirvimisel märkasite.
- Missuguseid teadmisi ja/või hoiakuid vahendab teos Itaalia kultuuri kohta?

Kui jääb aega

- Joel Sang kirjutab: „Võib-olla on „Varjuteater“ oma transsendentsete kaemuste ja prohvetlike vannutustega internetipõlvkonnale liiga kange kraam. Nad on harjunud epateeriva ropendamise, kuid kokkuvad tagasi pühaduse ees. Monitoride ja linnatulede kuma on kinni katnud tähistäeva.“ Olete nõus või vaidlete vastu?
<http://keeljakirjandus.eki.ee/212-226.pdf>

**Kokkuvõte
(15 min)**

Individaalne kirjutamisülesanne

- ▶ Kui õpilased on rühmatöö lõpetanud, järgneb sellele individuaalne kirjutamisülesanne. Õpilane valib teda inspireeriva ülesande.
- Kuidas mõistad mõtet „Reisimine on teekond iseendasse“? Miks annab just esseelaadne reisiromaan häid võimalusi selle kujutamiseks?
VÕI
- Millistest ühiskondlikest ja/või põlvkondlikest valupunktidest on juttu Viivi Luige „Varjuteatris“?
VÕI
- Vali edasiarendamiseks üks Viivi Luige mõtetest ja kirjuta lahti seosed romaaniga ning enda elukogemusega.

„Sa võid oma vanad mõtted veel aastate ja aastakümnetegi pärast üles leida, kui lähed tagasi samasse kohta, kus sa neid mõtlesid.“

„Sa võid küll maailmas ringi kolada, kuid elad sa ikkagi seal, kuhu sa oma mõtte, oma mõtteviisi kaudu kuulud. Alles siis, kui mõte muutub, pääsed sa teise kohta.“

Kodune töö

- ▶ Õpetaja palub õpilastel kuulata I osa järjejutust „Viivi Luik „Varjuteater““ 1. osa. Peatükk „Tüdrukute riik“ autobiograafilisest romaanist, mis keskendub autori elule Roomas aastatel 1998–2003. Loeb Elisabet Reinsalu.
<https://arhiiv.err.ee/vaata/jarjejutt-jarjejutt-viivi-luik-varjuteater-01>
- ▶ Õpilased valivad romaanist „Varjuteater“ 2 katkendit ja loevad neid häälega, püüdes leida õige rütmi ja tooni. Soovi korral lindistavad ühe katkendi (3–5 minutit).

- ▶ Põhjendavad oma valikut. Leiavad paralleele oma reisikogemuste või teiste kunstiteostega (näiteks filmi, maali, foto, muusikapalaga)
VÕI
- ▶ Kirjutavad lahti ühe seiga oma reisikogemusest, pöörates tähelepanu detailidele ja seostele. Viimistlevad kirjapandu stiili, püüdes tabada emotsiooni ja üllatada lugejat.

**Võimalikud
jätkutegevused**

- ▶ Järgmises tunnis võiks võtta aega kuulata pärast rühmatööd kirja pandud individuaalse kirjutamisülesande lahendusi, koduse töö tähelepanekuid või loovülesandeid.
- ▶ Samuti arutleda koos selle üle, mille poolest kahe kirjaniku reisiraamatud erinevad, mille poolest sarnanevad (Kelle vaatenurgast lugu jutustatakse? Milline on teose süžee ja faabula? Mis iseloomustab autori sõnakasutust? Milline võiks olla teose mudellugeja? jne), miks need noort lugejat kõnetavad/ ei kõneta.

1. TÖÖLEHT

Mart Kivastik „Vietnami retsept“

(individuaalne ülesanne teksti lähilugemiseks ja mõtisklemiseks)

Töö gruppides

NUMBER ÜHED

Sirvi romaani ja sõnasta raskused, mida peategelane Vietnamiga kokku puutudes koges. Too võimalusel tekstinäiteid. Vaata neid olukordi vietnamlaste pilguga. Mida märkad?

NUMBER KAHED

Sirvi romaani ja sõnasta raskused, mida peategelane Mariga suheldes ja temaga koos seigeldes koges. Too võimalusel tekstinäiteid. Vaata olukordi Mari pilguga.

NUMBER KOLMED

Sirvi romaani ja sõnasta raskused, mida peategelane koos Dongiga reisides koges. Too võimalusel tekstinäiteid. Kuidas nägi Dong minategelast? Mis iseloomustab Poisi, mis Dongi suhtumist?

NUMBER NELJAD

Sirvi romaani ja sõnasta hoiakud, kuidas minategelane ise ennast nägi. Kas ja mille mõjul tema suhtumine endasse ja oludesse muutus? Too võimalusel tekstinäiteid.

Arutelu

- ▶ Tähelepanekute täiendamine teemagruppides (10 min)
 - Moodustage neli teemagruppi, igas grupis on sama numbriga liikmed: ühed, kahed, kolmed ja neljad. Arutage tähelepanekud omavahel läbi. Seejärel min-ge tagasi kodurühmadesse.
- ▶ Ühine arutelu kodurühmas (20 min)
 - Jagage rühmakaaslastega, mida leidsite peategelase kohanemise kohta Vietnami, Mari, Dongi ja iseendaga. Missuguseid teadmisi ja/või hoiakuid vahendab teos Vietnamiga kultuuri kohta?
- ▶ Kui jääb aega
 - Tiit Pruuli kirjutab ajakirjas Vikerkaar: „Selleski teoses võlub Kivastiku ammu teada oskus luua nappide sõnade abil dünaamilisi filmilikke stseene, näiteks tõusmine mööda Hanoi hotellitreppi (lk 31), pantomiim kanast (lk 41), rollerjõkke sukeldumine (lk 59), oksendamine rolleri tagaistmel (lk 72).“ Milliseid stseene lisaksite loetellu? Miks? <https://www.vikerkaar.ee/archives/13181>

**Kokkuvõte
(15 min)****Individaalne kirjutamisülesanne**

- ▶ Vali Sind inspireeriv ülesanne:
 - Kuidas mõistad mõtet „Reisimine on teekond iseendasse“? Miks annab just esseelaadne reisiromaan häid võimalusi selle kujutamiseks?
VÕI
 - Millistest ühiskondlikest ja/või põlvkondlikest valupunktidest on juttu Kivastiku reisiraamatus?
VÕI
 - Mille poolest erineb turist reisijast? Kas oled nõus väitega, et turistliku ja mitteturistliku kogemuse puhul saadakse külastatavast maast täiesti erinev pilt? Kas Kivastiku „Vietnami retsepti“ peategelane oli pigem turist või reisija?

Kodune töö

- ▶ Vaata ERRi arhiivist M. Kivastiku 1993. aastal valminud telelavastust „1979“ (<https://arhiiv.err.ee/vaata/1979-162670>) ja vasta kirjalikult kahele küsimusele:
 1. Mis seob ja mis eristab romaani „Vietnami retsept“ ja telelavastuse „1979“ Poissi?
 2. Kas ja kuidas seostub Sinu jaoks reisimine iseseisvumise ja vastutusega?

2. TÖÖLEHT

Viivi Luige autobiograafiline romaan „Varjuteater“

(individuaalne ülesanne teksti lähilugemiseks ja mõtisklemiseks)

Töö gruppides

NUMBER ÜHED

Sirvi romaani ja märka detaile/motiive, millele autor tähelepanu pöörab, näiteks Veneetsia mask, Colosseum, sinilill vms. Milliseid seoseid äratavad need motiivid kirjanikus, milliseid Sinus?

NUMBER KAHED

Sirvi romaani ja märka inimesi „Varjuteatris“. Kes neist ja mille poolest on kultuurilooliselt olulised isikud (näiteks Vello Salo)? Kirjelda märgatud inimeste mõju minategelasele (näiteks hambaarst, vanameestest ettekandjad).

NUMBER KOLMED

Sirvi romaani ja märka eri paiku „Varjuteatris“. Kirjelda neid ning selgita, kuidas need kohad minategelast mõjutavad.

NUMBER NELJAD

Sirvi romaani ja leia tekstikatkendeid, mis iseloomustavad elu Itaalias ja Eestis. Pane kummagi kohta kirja märksõnu.

Arutelu

- ▶ Tähelepanekute täiendamine teemagruppides (10 min)
 - Moodustage neli teemagruppi, igas grupis on sama numbriga liikmed: ühed, kahed, kolmed ja neljad. Arutage tähelepanekud omavahel läbi. Seejärel min-ge tagasi kodurühmadesse.
- ▶ Ühine arutelu kodurühmas (20 min)

Jagage rühmakaaslastega, milliseid detaile, isikuid, kohti ja suhtumisi romaani sirvimisel märkasite.

Missuguseid teadmisi ja/või hoiakuid vahendab teos Itaalia kultuuri kohta?
- ▶ Kui jääb aega
 - Joel Sang on kirjutanud: „Võib-olla on „Varjuteater“ oma transtsendentsete kaemuste ja prohvetlike vannutustega internetipõlvkonnale liiga kange kraam. Nad on harjunud epateeriva ropendamisega, kuid kohkuvad tagasi pühaduse ees. Monitoride ja linnatulede kuma on kinni katnud tähistaeva.“ Olete nõus või vaidlete vastu?

<http://keeljakirjandus.eki.ee/212-226.pdf>

Kokkuvõte (15 min)

Individaalne kirjutamisülesanne

- ▶ Vali Sind inspireeriv ülesanne:
 - Kuidas mõistad mõtet „Reisimine on teekond iseendasse”? Miks annab just esseelaadne reisiromaan häid võimalusi selle kujutamiseks?
VÕI
 - Millistest ühiskondlikest ja/või põlvkondlikest valupunktidest on juttu Viivi Luige „Varjuteatris”?
VÕI
 - Vali edasiarendamiseks üks Viivi Luige mõtetest ja kirjuta lahti seosed romaaniga ning enda elukogemusega.

„Sa võid oma vanad mõtted veel aastate ja aastakümnetegi pärast üles leida, kui lähed tagasi samasse kohta, kus sa neid mõtlesid.”

„Sa võid küll maailmas ringi kolada, kuid elad sa ikkagi seal, kuhu sa oma mõtte, oma mõtteviisi kaudu kuulud. Alles siis, kui mõte muutub, pääsed sa teise kohta.”

Kodune töö

- ▶ Kuula I osa järjejutust „Viivi Luik „Varjuteater”” 1. osa. Peatükk „Tüdrukute riik” autobiograafilisest romaanist, mis keskendub autori elule Roomas aastatel 1998–2003. Loeb Elisabet Reinsalu.
<https://arhiiv.err.ee/vaata/jarjejutt-jarjejutt-viivi-luik-varjuteater-01>
- ▶ Vali romaanist „Varjuteater” 2 katkendit. Loe neid valju häälega. Püüa leida õige rütm ja toon. Lindista üks katkend (3–5 minutit).
- ▶ Põhjenda valikut. Leia paralleele oma reisikogemuste või teiste kunstiteostega (näiteks filmi, maali, foto, muusikapalaga).
VÕI
- ▶ Kirjuta lahti üks seik oma reisikogemusest. Pööra tähelepanu detailidele ja seostele. Viimistle kirjepandu stiili. Püüa tabada emotsiooni ja üllatada lugejat.